

1.9.2017

1305/04.01.03/2017

Työ- ja elinkeinoministeriö

Asia: Lausunto asiassa TEM/1225/00.04.01/2016 työaikasääntelyä selvittävän työryhmän mietintö

Maa- ja metsätalousministeriö ilmoittaa lausuntonaan seuraavaa:

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt toimialansa organisaatioilta lausuntoja työryhmän mietinnöstä. Maa- ja metsätalousministeriö toteaa aluksi, että valtion virastojen virkamiesten ja työntekijöiden työaikoihin sovelletaan työaikalain (605/1996) sijasta työajoista tehtyä valtion virka- ja työehtosopimusta (työaikasopimus) ellei toisin ole säädetty, määrätty tai sovittu. Työaikasopimus sisältää kuitenkin määräykset siitä, miltä osin työaikalakia sovelletaan työaikasopimuksen lisäksi valtion työaikalain alaiseen työsopimussuhteiseen henkilöstöön.

Ministeriö kiinnittää huomiota ehdotettuun 17 §:n 7 momenttiin, jossa säädettäisiin julkisen yhteisön virkamiehen ja viranhaltijan velvollisuudesta tehdä työn laadun ja erittäin pakottavien syiden vuoksi lisä- tai ylityötä. Ministeriö ehdottaa harkittavaksi, että momentin yksityiskohtaisiin perusteluihin sisällytettäisiin nykytilaa vastaavalla tavalla viittaus ehdotetun lain 4 §:n 3 momentin säännökseen, jossa määritellään tarkemmin milloin kysymys on sellaisesta työn laadusta ja erittäin pakottavista syistä, joiden perusteella julkisen yhteisön virkamies ja viranhaltija ei voi kieltäytyä lisä- tai ylityöistä. Lisäksi ehdotetun lain 4 §:n 3 momentin perusteluja tulisi täsmentää esimerkein siitä, mitä siinä tarkoitetaan ”yhteiskunnan ja sen kansalaisten elintärkeiden etujen turvaamisella” tai jos sillä tarkoitetaan yksityiskohtaisissa perusteluissa todettuja sairaala-, pelastustoimen tai poliisin palveluja, niin siinä tapauksessa tämä tulisi todeta selkeästi. Kyseinen teksti on ilman täsmennyksiä tulkinnanvarainen eikä tästä syystä välttämättä täytä lain täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimusta, mitä perustuslakivaliokunnan lausunnoissa on katsottu edellytettävän lainsäädännön valmistelussa.

5 §:n Yleissäännöksen 2 momentin kohta ”viikoittainen työaika voidaan järjestää keskimäärin 40 tunniksi enintään 52 viikon ajanjakson aikana ylittämättä kahdeksan tunnin säännöllistä päivittäistä työaika” edellyttää tulkinnan selventämistä. Halutaanko kohdalla sanoa, että jos viikoittainen työaika tasoittuu keskimäärin 40 tunniksi vuoden aikana, ei tällaisessa tilanteessa tulkita että päivittäinen kahdeksan tunnin työaika olisi ylittynyt?

7 § Jaksotyö ja 8 § Yötyö. Pykälissä on lueteltu missä tehtävissä jaksotyö ja yötyö on mahdollista. Meijeritoiminta on mainittu erikseen 7 §:ssä, mutta teurastamotoiminta puuttuu luettelosta vaikka käytännössä useissa teurastamoissa jaksotyön käyttäminen voisi olla tarpeellista ja teurastamoissa myös saatetaan joutua teettämään säännöllisesti yötyötä. Teurastamotoiminnan lisääminen 7 §:ssä lueteltuihin toimintoihin mahdollistaisi ilmeisesti myös säännöllisen yötyön teettämisen teurastamoissa 8 §:n 2 mom. 1. kohdan mukaisesti. Joissain teurastamoissa yötyön teettäminen voi olla tarpeellista vaikka kyseessä ei olisi 8 §:n 2 mom. 2. kohdan mukainen vuorotyö.

Esityksen 2 luvun tulkinta työajaksi luettavasta ajasta, jonka mukaan esimerkiksi työntekijän myös muualla kuin varsinaisella tai toissijaisella työpaikalla työhön käyttämä aika kuten esimerkiksi työntekijän etätyönä ja työmatkan aikana tekemä työ luettaisiin työajaksi, on kannatettava. Kun työaikaa ei enää määritellä paikkasidonnaisesti, esitys poistaa nykyisen epäselvyyden työmatkan aikana tapahtuvan työnteon työajaksi luettavuudesta.

Esityksen mukaan ehdotetun joustotyöajan tarkoituksena olisi vastata muuttuneisiin työajan jouston tarpeisiin erityisesti vaativassa asiantuntijatyössä. Joustotyön pääasiallisena soveltamisalana olisi tietotyö, jonka ydinsisältönä on tiedon vastaanottaminen ja käsittely sekä uuden tiedon tuottaminen. Joustotyöaikaa koskevat säännökset tulisivat sovellettaviksi tehtävissä, joissa työnantaja ei välittömästi ohjaa eikä valvo työntekijää ja joissa työntekijä voi sovituissa rajoissa määrätä työntekopaikastaan ja työntekoaikansa sijoittamisesta.

Ministeriö pitää uutta säännöstä joustotyöajasta oikeasuuntaisena. Säännöksen nimi on kuitenkin harhaanjohtava, koska säännöksen soveltaminen työsuhteen aikana edellyttää työntekijän ja työnantajan välistä etukäteen tapahtuvaa, hyvinkin yksityiskohtaista työajasta sopimista. Kun esimerkiksi vapaapäivät on sovittava etukäteen, jousto ei ole todellista ja muuttuvat työtilanteet huomioon ottavaa. Selvää myös on, että ehdotettu sääntely lisää hallinnollista työtä edellyttäessään henkilökohtaisia sopimuksia.

Ehdotetun työaikalain 2 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan lakia ei sovelleta sellaiseen työhön, jossa työntekijän itsenäisen aseman tai työtehtävien luonteen perusteella työaikaa ei mitata tai määritellä ennalta ja jossa työntekijä voi itse päättää työajastaan. Ministeriö katsoo, että rajanveto eri työntekijöiden välillä siitä, ketkä heistä kuuluvat joustotyöaikaa koskevan säännöksen soveltamispiiriin ja niihin, joihin työaikalaki ei tule sovellettavaksi, jää ehdotuksessa epäselväksi. Kun työmarkkinoilla on paljon myös sellaisia itsenäisiä ja vastuullisia asiantuntijatehtäviä kuin myös keskijohdon tehtäviä, joissa työn luonne ei edellytä työhön käytetyn ajan seuraamista ja joissa tehtävien suorittamista valvotaan lähinnä työn tuloksen perusteella, voisi harkita näiden rajaamista yksiselitteisemmin työaikaa koskevien säännösten soveltamisen ulkopuolelle.

Työaikasopimukseen liittyvänä erillisenä huomiona ministeriö toteaa, että esityksen joustotyöaikaa koskevat säännökset tulisi myös saada osaksi valtion työaikasopimusta. Vaikkakin työaikasopimuksen 6 a §:n kohdassa b) määritelty yksilöllistä työaikaa koskeva säännös on verrattavissa lakiesityksen joustotyöaikaa koskevaan säännökseen, työaikasopimus ei sisällöllisesti vastaa tältä osin esityksessä ehdotettua joustotyöaikaa.

Ministeriö toteaa, että voimassa oleva valtion virastojen virkamiesten ja työntekijöiden työaikoja koskeva sopimus sisältää määräykset kahdesta erillisestä työaikapankkijärjestelmästä. Toinen koskee työaikapankkia säännöllisen työajan kohdentamiseksi ja toinen työaikaakorvauksiin perustuvaa työaikapankkijärjestelmää. Nämä järjestelmät ovat yhdistettävissä, jolloin ne vastaisivat käytännössä pitkälti lakiesityksen mukaista työaikapankkia.

Lakiesityksen lähtökohtana on, että työaikapankin käytöstä sovittaisiin jokaisen työntekijän kanssa erikseen ilman kollektiivista sopimista henkilöstöjärjestöjen kanssa. Esitys poikkeaa tältä osin voimassa olevan valtion työaikasopimuksen määräyksistä, joiden mukaan työaikapankkijärjestelmien käyttöönotosta ja yksityiskohdista tulee neuvotella ja sopia paikallisesti. Kun valtion virastojen virkamiesten ja työntekijöiden työaikoihin sovelletaan työaikalain sijasta työajoista tehtyä valtion virka- ja työehtosopimusta ellei toisin ole säädetty, määrätty tai sovittu, lakiesityksen sisältämät säännökset työaikapankkijärjestelmän käyttöönotosta eivät tuo juurikaan muutosta nykyiseen mahdollisuuteen sopia paikallisesti työaikapankkijärjestelmän käytöstä.

Suomen metsäkeskuksen työehtosopimuksen mukaiset työaikamuodot:

Suomen metsäkeskuksen kannalta työaikalain keskeiset asiat ovat soveltamisala, työhön liittyvä matkustaminen ja työajan seuranta vapaamuotoisessa työajassa. Paikallisen sopimisen kulttuuri on hyvä ja mm. työ- ja yksityiselämän joustoja on valmisteltu yhteistyössä työnantajan ja henkilöstöjärjestöjen kanssa.

Metsäkeskuksessa sovelletaan työehtosopimuksen mukaisesti säännöllistä työaika ja vapaamuotoista työaika tehtävien luonteesta riippuen. Vastikään uusituissa työehtosopimuksissa on tosiasiallisesti työaikalain ulkopuolelle rajattu työnantaja-asemassa olevat johtaja ja kolme palvelujohtajaa. Soveltaminen on 2 § 1 momentin mukainen. Metsäkeskuksessa sovellettavassa vapaamuotoisessa työajassa, jota noudattaa 75 - 80 % henkilöstöstä, on paljon piirteitä 2 § 2 momentin sisällöstä.

Metsäkeskuksen tehtäviin liittyy edelleen paljon matkustamista, vaikkakin työmatkojen määrä on huomattavasti vähentynyt teknisen kehityksen ansiosta. Pääosa työmatkoista tapahtuu yhden työpäivän puitteissa. Ulkomaan matkat ovat harvinaisia. Lakiesityksen 3 §:n perustelut työajaksi luettavasta ajasta on kirjoitettu hyvin.

Metsäkeskuksen työehtosopimuksessa (11 § 2 mom) on vapaamuotoinen työaika määritelty seuraavasti:

"1. Toimihenkilöön, joka toimii pääasiallisesti toimistotehtävissä, sovelletaan hänen ollessa sanotuissa tehtävissä säännöllistä työaika koskevia määräyksiä.
2. Muihin tämän sopimuksen piiriin kuuluviin toimihenkilöihin noudatetaan vapaamuotoista työaika, jonka pituus voi päivittäin ja viikoittain vaihdella. Ohjeellisena viikkotyöaikana pidetään 40 tuntia viikossa. Työaika koskevaa kirjanpitoa ei pidetä. Myöskään päivittäistä työn alkamista tai päättymistä ei mahdollisesti erikseen sovittua toimistoaikaa lukuun ottamatta määritellä. Työpäivän aikana toimihenkilö voi hoitaa myös omia asioitaan."

Vapaamuotoinen työaika yllä kuvatulla määrittelyllä on metsäalalla vallitseva käytäntö. Sisältö on erittäin joustava ja antaa työntekijälle mahdollisuuden järjestellä työnsä hyvin itsenäisesti. Vapaamuotoisessa työajassa on lakiesityksen joustotyöajan piirteitä. Vapaamuotoiseen työaikaan ei kuulu lakiesityksen 32 §:n mukaista työaikakirjanpitoa eikä tästä sopimista ole sisällytetty 34 §:n mukaiseen poikkeamiseen työehtosopimuksella. Suomen metsäkeskuksessa tehdyissä työsuojelutarkastuksissa asia on ollut toistuvasti esillä, mutta työehtosopimuksen kirjauksen on todettu riittävän siihen, ettei työnantajalle synny velvollisuutta työaikakirjanpitoon.

Kansliapäällikön sijaisena
osastopäällikkö

Juha Niemelä

Neuvotteleva virkamies

Risto Hiltunen